

De Participatiewet is het laatste vangnet van onze sociale zekerheid. De bijstand vult aan op wat iemand niet heeft en ook niet met enige moeite zou kunnen krijgen. Hoe zit het met gekregen goederen? Mag de gemeente de waarde daarvan aftrekken van de uitkering?

DOOR Ingeborg Lunenburg

Kleding, luiers en flesvoeding

Gekregen goederen en de hoogte van de uitkering

Het aanvullende karakter, de eigen verantwoordelijkheid en het individualiseringsprincipe zijn belangrijke uitgangspunten in de Participatiewet. Die hebben onder meer betrekking op het middeledenbegrip. Daaronder worden alle vermogens- en inkomensbestandsdelen gerekend waarover iemand beschikt of redelijkerwijs kan beschikken. Daar kunnen ook verkregen leningen of kasstortingen/bijbeschrijvingen op de rekening onder vallen. Kortgezegd, de bijstand vult aan op wat iemand niet heeft en ook niet met enige moeite zou kunnen krijgen. Denk in het laatste geval aan het beroep op een andere uitkering dan bijstand of het afdwingen van een recht op loondoorbetaling. Maar wat als het niet om geldelijke middelen maar om goederen gaat die een bijstandsgerechtigde krijgt? Mag het college de waarde daarvan van de uitkering aftrekken? Daarover deed de Centrale Raad van Beroep een uitspraak.¹

De zaak

De belanghebbende in deze zaak heeft twee kinderen en ontvangt een uitkering volgens de norm van een alleenstaande ouder. Tijdens een rechtmatigheidsonderzoek bij de gemeente verklaart zij het volgende. Van de vader van haar kinderen ontvangt zij geen alimentatie², maar vanaf de geboorte koopt hij wel af en toe wat kleding, pampers en

flesvoeding. Samen met belanghebbende stelt de gemeente de waarde van deze goederen vast op € 120,66 per maand. Er wordt een gespreksverslag opgesteld dat door beide partijen wordt ondertekend. De gemeente stelt zich op het standpunt dat het gaat om middelen die in aanmerking moeten worden genomen op de bijstand. Dat resulteert in een maandelijkse korting van € 120,66. Logisch, zou je denken, maar zo eenvoudig is het niet.

Middel

Zou belanghebbende € 120 contant per maand ontvangen, dan wordt dat bedrag vanzelfsprekend als middel aangemerkt. Zij kan het namelijk inzetten voor de algemeene noodzakelijke kosten van het bestaan (levensonderhoud).³ In zo'n geval wordt het bedrag in mindering gebracht op de uitkering. Maar in deze zaak krijgt belanghebbende de goederen nu juist in natura. Kent de Participatiewet dat begrip? Ja, het gaat dan om bijzonder inkomen.⁴ Maar daarmee zijn we er nog niet. Het moet gaan om inkomen in natura waarvan de waarde wordt vastgesteld op het bedrag dat belanghebbende daarvoor opoffert. Eenvoudig gezegd, er bestaat recht op inkomen maar belanghebbende krijgt geen geld maar ontvangt in plaats daarvan 'iets' in natura. Twee voorbeelden. Er bestaat recht op alimentatie ter hoogte van € 250 per maand maar in plaats daarvan worden kleding, luiers en flesvoeding ontvangen. In zo'n geval

mag de gemeente het inkomen in natura waarderen op € 250 en dat bedrag in mindering brengen op de maandelijkse uitkering. Of iemand met een arbeidscontract. Hij heeft dan recht op loon. Werknemer en werkgever kunnen overeenkomen dat een lager loon wordt betaald en dat daar het gebruik van een leaseauto tegenover staat.⁵ Uit het voorgaande blijkt dus dat 'inkomen in natura' niet opgaat in deze zaak. Er wordt namelijk niets opgeofferd omdat er geen wettelijke aanspraak op alimentatie bestaat. We weten nu dat het ontvangen van kleding, luiers en flesvoeding niet als middel en niet als bijzonder inkomen kan worden aangemerkt. Maar hoe zit het met het aanvullende karakter van de bijstand?

Afstemmen

Artikel 18 lid 1 van de Participatiewet bepaalt dat de gemeente de bijstand en de daaraan verbonden verplichtingen moet afstemmen op de omstandigheden, mogelijkheden en middelen van de betrokkene. Deze bepaling geeft inhoud aan één van de uitgangspunten van de wet: de bijstand wordt afgestemd op de feitelijke behoeften in het individuele geval. Voor een dergelijke individuele afstemming in de vorm van een verlaging is slechts plaats in zeer bijzondere situaties. Het feit dat iemand heel sober leeft leidt niet tot de conclusie dat de uitkering te hoog is.⁶ In de onderhavige

zaak neemt de Centrale Raad van Beroep zo'n situatie wel aan. Met de verstrekte goederen wordt namelijk voorzien in bepaalde kosten die behoren tot het levensonderhoud van belanghebbende en haar kinderen. Zij hoeft deze kosten niet meer zelf van haar uitkering te betalen. Dat levert haar een substantiële besparing op, zodat haar bijstandbehoefte per saldo wordt verminderd. De gemeente hoeft daarmee geen (aanvullende) algemene bijstand te verlenen in de specifieke kosten waarin door de vader van de kinderen wordt voorzien.

Tot slot

Er moet niet te licht worden gedacht over de toepassing van het hiervoor genoemde afstemmingsartikel. Het stelt namelijk strenge eisen aan het besluit van de gemeente. Geeft een bijstandsgerechtigde bijvoorbeeld door dat hij wel eens mee-eet bij anderen, dan is dat geen reden om de algemene bijstand af te stemmen in de vorm van een verlaging. Heeft dat mee-eten een structureel periodiek karakter, dan zou dat anders kunnen zijn. De gemeente moet dan aannemelijk maken dat door het mee-eten bij anderen (deels) wordt voorzien in de kosten van levensonderhoud én dat dit een (substantiële) besparing oplevert. Die besparing moet de gemeente vertalen in een financiële waardering. ■

Ingeborg Lunenburg is zelfstandig opleider, auteur en adviseur. www.ingeborglunenburg.nl | www.uitvoeringwmo2015.nl

Noten

1. CRVB:2015:3294. In deze column wordt – in plaats van de Wet werk en bijstand – de Participatiewet gebruikt. De strekking en inhoud van de uitspraak zijn in de Participatiewet namelijk niet gewijzigd
2. Ik ga er van uit dat hij niet onderhoudsplichtig is omdat hij de kinderen niet officieel heeft erkend of dat de kinderalimentatie op nihil is vastgesteld vanwege de hoogte van zijn inkomen
3. zie bijvoorbeeld CRVB:2014:3872 en CRVB:2013:BY9138
4. Artikel 33 lid 1 Participatiewet
5. Wellicht een theoretisch voorbeeld waarbij wordt uitgegaan dat alleen zakelijke kilometers met de leaseauto worden gereden anders wordt de leaseauto door de Belastingdienst tot het inkomen gerekend
6. CRVB:2009:BK5133